

Funkcjonowanie Krajowego Mechanizmu Prewencji jako metody poprawy jakości pracy MOW i MOS

Magdalena Chmielak
Dorota Krzysztoń
Krajowy Mechanizm Prewencji
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Historia prewencji...

- Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom (1977) (**APT**)
- Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur (1984) przyjęta przez ONZ (**CAT**)
- Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (2002) (**OPCAT**)

System regularnych wizyt

OPCAT ma na celu ustanowienie systemu regularnych wizyt w celu zapobiegania **torturom** oraz **innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu** albo **karaniu** przeprowadzanych przez niezależne międzynarodowe i krajowe organy w miejscach, gdzie przebywają osoby pozbawione wolności.

Pojęcie tortur – art. 1 CAT

- każde działanie, którym jakiegokolwiek osobie **umyślnie** zadaje się ostry ból lub cierpienie, **fizyczne** bądź **psychiczne**,

Pojęcie tortur – art. 1 CAT

- **w celu uzyskania** od niej lub od osoby trzeciej **informacji** lub wyznania, w celu **ukarania** jej za czyn popełniony przez nią lub osobę trzecią albo o którego dokonanie jest ona podejrzana, a także w celu **zastraszenia** lub **wywarcia nacisku** na nią lub trzecią osobę albo **w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji**

Pojęcie tortur – art. 1 CAT

- gdy taki ból lub cierpienie powodowane są **przez funkcjonariusza państwowego** lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym lub z ich polecenia albo za wyraźną lub milczącą zgodą. Określenie to nie obejmuje bólu lub cierpienia wynikających jedynie ze zgodnych z prawem sankcji, nieodłącznie związanych z tymi sankcjami lub wywołanych przez nie przypadkowo.

Inne akty nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania

- Łagodniejsze niż tortury zakazane formy złego traktowania osób pozbawionych wolności nie zostały zdefiniowane w Konwencji ONZ w sprawie zakazania tortur (...).
- Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreśla, iż należy je traktować jako **ogólniejsze pojęcie** niż tortury. Z nieludzkim traktowaniem mamy do czynienia, gdy występuje **zamiar złego traktowania, poważne cierpienie** oraz **brak uzasadnienia dla tego cierpienia**.

Krajowy Mechanizm Prewencji

- W celu zapobiegania torturom i innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu każde Państwo Strona na poziomie krajowym tworzy, **wyznacza** bądź utrzymuje już istniejący **jeden** lub kilka krajowych organów wizytujących – art. 3 OPCAT

Miejsce zatrzymań

- jakiegokolwiek miejsce pozostające pod jurysdykcją i kontrolą Państwa Strony OPCAT, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności **na podstawie polecenia organu władzy publicznej** bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem.

Osoby pozbawione wolności

- Do celów OPCAT, pozbawienie wolności oznacza **jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia** bądź **umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia**, którego osobie tej **nie wolno z własnej woli opuszczać**, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej (art. 4 OPCAT).

Zapobieganie torturom na poziomie krajowym

- 2005 r. ratyfikacja OPCAT przez Polskę
- 2008 r. Minister Sprawiedliwości wyznacza Rzecznika Praw Obywatelskich jako Krajowy Mechanizm Prewencji
- RPO = KMP

RPO=KMP

- **Art. 1 ust. 4 ustawy o RPO:**
- Rzecznik wykonuje funkcje organu wizytującego do spraw zapobiegania torturom i innemu okrutnemu, niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (krajowy mechanizm prewencji) w rozumieniu Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanicznego lub poniżającego traktowania albo karania (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192).

RPO=KMP

Art. 8 ust. 2:

Rzecznik regularnie sprawdza sposób traktowania osób pozbawionych wolności.

Art. 13 ust. 1a:

(...) Rzecznik ma również prawo:

- 1) rejestrować dźwięk lub obraz w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane,
- 2) odbywać spotkania z osobami pozbawionymi wolności, bez obecności innych osób, a także z innymi osobami, co do których uzna, że mogą dostarczyć istotnych informacji.

RPO=KMP

Art. 17c:

Rzecznik może przetwarzać wszelkie informacje, w tym dane osobowe, o których mowa w art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.), niezbędne do realizacji swoich ustawowych zadań.

KMP przyznaje się uprawnienia do:

- **regularnego** sprawdzania sposobu traktowania osób pozbawionych wolności w miejscach zatrzymań określonych w artykule 4, **w celu wzmocnienia**, jeśli to niezbędne, **ich ochrony** przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem (art. 19 OPCAT)

KMP przyznaje się uprawnienia do:

- **przedstawiania rekomendacji** właściwym władzom w celu **poprawy traktowania** oraz **warunków** osób pozbawionych wolności i **zapobiegania** torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze **odpowiednie normy Organizacji Narodów Zjednoczonych**,

KMP przyznaje się uprawnienia do:

- **przedstawiania propozycji i uwag** odnośnie do obowiązujących oraz projektowanych **przepisów prawnych.**

Harmonogram wizytacji

- poufność
- wizytacje niezapowiedziane

Przygotowanie wizytacji

- **Ustalenie składu grupy wizytującej**
 - wymóg interdyscyplinarności
 - równowaga pod względem płci
 - wyznaczenie koordynatora zespołu – podział zadań
- **Zebranie informacji dotyczących jednostki**
 - raporty z poprzednio przeprowadzonych wizytacji
 - raporty organizacji międzynarodowych (np.CPT), krajowych (np.NIK) i pozarządowych
 - ogólnodostępne informacje np. oficjalne strony internetowe
 - liczba skarg lub brak skarg

Wizytacja

- Rozmowa wstępna z dyrektorem
- Ogląd terenu i obiektów
- Rozmowy z nieletnimi – indywidualne i grupowe
- Rozmowy z personelem jednostki (wychowawca, psycholog)
- Analiza dokumentacji
- Rozmowa podsumowująca z dyrektorem

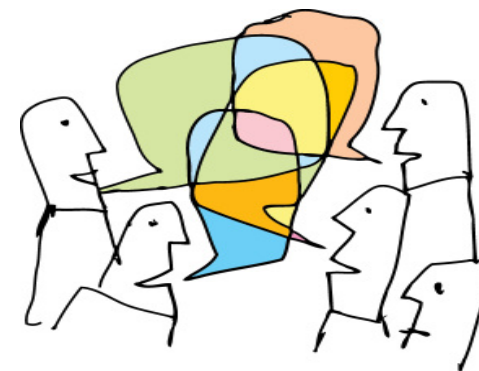
Rozmowa wstępna z dyrektorem

- Przedstawienie przebiegu wizyty, metod pracy, ustalenie miejsca spotkań zespołu w trakcie wizytacji
- Uzyskanie wstępnych informacji dotyczących ośrodka
- Prośba o rozmowę końcową

Ogląd terenu i obiektów

- Porównanie z obowiązującymi standardami prawa krajowego i międzynarodowego
- Miejsca – pokoje wychowanków, świetlice, teren zewnętrzny, boiska, sanitariaty, kuchnia, izby chorych etc.

Rozmowy z nieletnimi – indywidualne i grupowe

Rozmowy grupowe

- Przedstawienie się i wyjaśnienie powodów wizyty oraz metodologii (w tym informacja o zamiarze przeprowadzenia wywiadu na osobności z wybranymi dziećmi)
- Okazja do wytypowania rozmówców
- Wstępne poznanie specyfiki miejsca

Rozmowy z nieletnimi – indywidualne i grupowe

Rozmowy indywidualne

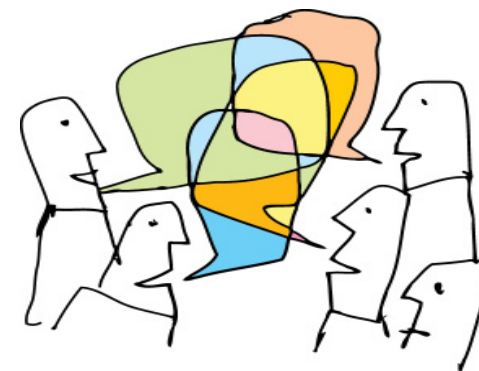
- Wybór losowy, unikamy rozmawiania wyłącznie z osobami zgłaszającymi się na rozmowę
- Wybór miejsca – neutralność

Rozmowy z nieletnimi – indywidualne i grupowe

- zdobycie zaufania
- podkreślenie **poufnego i dobrowolnego** charakteru rozmowy
- check-list jako przydatne narzędzie
- pytania otwarte

Rozmowy z nieletnimi – indywidualne i grupowe

Rozmowy grupowe

- Przedstawienie się i wyjaśnienie powodów wizyty oraz metodologii (w tym informacja o zamiarze przeprowadzenia wywiadu na osobności z wybranymi dziećmi)
- Okazja do wytypowania rozmówców
- Wstępne poznanie specyfiki miejsca

Rozmowy z personelem jednostki

- wychowawcy, psychologowie etc.
- możliwość weryfikacji pewnych informacji uzyskanych od nieletnich
- poznanie punktu widzenia pracowników

Analiza dokumentacji

- Dokumentacja udostępniona na miejscu
- Dokumentacja udostępniona do analizy po wizytacji – np. regulamin, statut

Rozmowa końcowa z dyrektorem

- przygotowanie do rozmowy
 - spotkanie zespołu wizytującego
 - wymiana informacji
 - sformułowanie głównych uwag
- ustanowienie dialogu z kierownictwem placówki – przekazanie wstępnych ustaleń lub prośba o wyjaśnienie wątpliwości
- zapowiedź raportu powizytacyjnego

Raporty powizytacyjne

- skład zespołu i data wizyty
- charakterystyka placówki
- szczegółowa tematyka (warunki bytowe, wyżywienie, opieka medyczna, traktowanie nieletnich, oddziaływania wychowczo-terapeutyczne, korespondencja i widzenia, praktyki religijne)
- analiza dokumentacji
- wnioski i zalecenia

Prawo do informacji

- Każdemu nieletniemu w momencie jego umieszczenia w placówce przysługuje prawo do otrzymania informacji o swoich prawach oraz sposobie z ich korzystania (regulamin wewnętrzny, procedury)
- Ważne jest by nieletni mieli dostęp do adresów instytucji zajmujących się ochroną praw człowieka
- Nieletnim przysługuje prawo do składania skarg, wniosków dotyczących ich traktowania

Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

- Nieletni przebywający w placówce nie może być pozbawiona kontaktu ze światem zewnętrznym, a w szczególności z rodziną – szczególnie niedopuszczalne w ramach kary
- W stosunku do nieletnich lub osób, które nie są w stanie zrozumieć swoich uprawnień właściwy organ podejmuje się powiadomienia jej rodziców lub opiekunów. Nieletni ma prawo do odwiedzin i utrzymania korespondencji

Prawo do opieki medycznej

- Wszyscy nieletni mają prawo, tak szybko jak jest to możliwe do przeprowadzenia odpowiednich badań lekarskich, a później do stosownej opieki medycznej, która musi być bezpłatna
- Badania profilaktyczne
- Szczególne strategie należy opracować w celu zapobieżeniu samobójstwom i samookaleczeniom
- Wszyscy nieletni mają prawo do poufnego kontaktu z lekarzem

Prawo do nauki

- Nieletni mają prawo uzyskać, w miarę możliwości, stosowne ilości materiałów edukacyjnych, kulturalnych i informacyjnych
- Nieletni mają dysponować możliwością kontynuowania nauki albo szkolenia zawodowego podczas pobytu w placówce

Prawo do wykonywania praktyk religijnych

- Wolność myśli, sumienia, wyznania nieletnich musi być respektowana
- Instytucjonalny reżim powinien być tak zorganizowany, by możliwe było wykonywanie praktyk religijnych
- Nikogo nie można zmuszać do praktykowania religii, wyznania, uczestnictwa w nabożeństwach czy spotkaniach religijnych

Prawo do rekreacji i wypoczynku

- Należy zapewnić nieletnim możliwość uprawiania sportu na świeżym powietrzu.
- Powinno się zorganizować nieletnim konstruktywne rodzaje działalności w czasie wolnym

Raporty powizytacyjne

Zalecenia

- wskazanie propozycji rozwiązań stwierdzonych problemów, np. zapewnienie osobom stykającym się bezpośrednio z nieletnimi, w tym zwłaszcza personelem placówki, niezbędnej pomocy i przeszkolenia, które miałyby na celu wyeliminowanie przypadków niewłaściwego traktowania dzieci
- uszeregowanie wniosków w zależności od wagi zidentyfikowanego problemu

Raporty powizytacyjne

- Adresaci:
 - władze placówki
 - biuro edukacji urzędu miasta
 - kurator sprawujący nadzór
 - przewodniczący wydziału rodzinnego i nieletnich sądu rejonowego
 - organizacje pozarządowe (Porozumienie na rzecz wprowadzania OPCAT, Helsińska Fundacja Praw Człowieka)

Weryfikacja wdrażania zaleceń

- Oczekiwanie na odpowiedź od adresatów rekomendacji (około miesiąca)
- Prowadzenie korespondencji z kierownictwem, w razie potrzeby organami nadrzędnymi
- Wizytacje ad-hoc – sprawdzenie realizacji rekomendacji
- Wyciągi z wizytacji – www.rpo.gov.pl – Krajowy Mechanizm Prewencji

Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w MOW i MOS w latach 2008 – 2010.

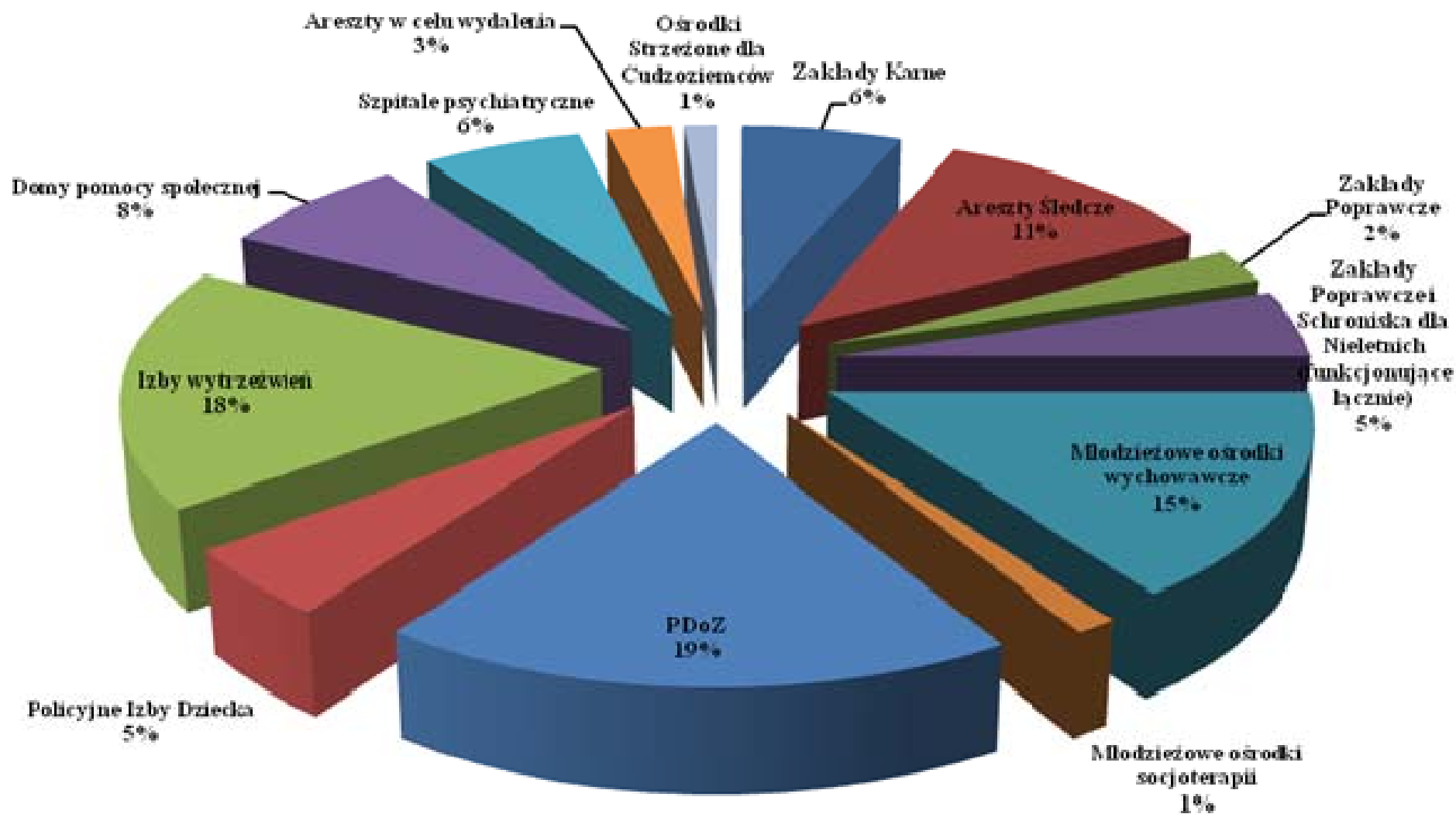
Jednostki	Liczba jednostek ogółem - 2010 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek - 2008 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek - 2009 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek - 2010 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek (2008-2010)	Liczba wizytacji KMP (2008-2010)	Niewizytowane placówki (stan na koniec 2010 r.)
Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze	74	3	7	12	21	22	53
Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii	61	1	4	1	6	6	55

Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w MOW i MOS w latach 2008 – 2010.

- Różnica między liczbą wizytacji a liczbą zwizytowanych miejsc wynika z faktu przeprowadzania przez Krajowy Mechanizm Prewencji rekontroli (a zatem ta sama placówka była wizytowana dwukrotnie). Dotychczas przeprowadzono rekontrolę w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Trzcińcu.

Wszystkie wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w latach 2008 – 2010.

Jednostki	Liczba jednostek ogółem - 2010 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek - 2008 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek - 2009 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek - 2010 r.	Liczba wizytowanych przez KMP jednostek (2008-2010)	Liczba wizytacji KMP (2008-2010)	Niewizytowane placówki (stan na koniec 2010 r.)
RAZEM	1826	73	99	79	246	252	1580

www.rpo.gov.pl

- Zakładka Krajowy Mechanizm Prewencji –
raporty kwartalne oraz raporty roczne

Dziękuję za uwagę

Źródła:

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2009, 2010, BRPO Warszawa 2010, 2011

Monitoring miejsc pozbawiania wolności – przewodnik praktyczny, APT Genewa 2004

Zdjęcia wykorzystane w prezentacji pochodzą ze źródeł www.google.pl